

▽
GBR
E
202

*Een halve eeuw
H. Antonius van Padua
Scharn*

1936 - 1986

Een halve eeuw
H. Antonius van Padua
Schiarn

1936 - 1986

NIET DE EERSTE KERK

In de week van 8 t/m 15 juni 1986 vierden we het vijftigjarig bestaan van de parochie Scharn: SJAAN 50.

In november 1936 droeg bouwpastoor Jos Janssen immers de eerste mis op in de noodkerk, het huidige parochiezaaltje. En daarmee was Scharn feitelijk een eigen parochie geworden. Maar de kerk van pastoor Janssen was bij lange na niet de eerste kerk van Scharn en de wijk, althans de eerste sporen daarvan, is heel wat ouder dan "Sjaan 50" zou doen vermoeden.

Het woord Scharn komt van het oude hoogduitse woord "scorro". Dat betekent helling. Onder aan de helling van de Dusenbergr of Dousbergr moet in de middeleeuwen een landgoed gelegen hebben dat Scarne heette, huis "aan de helling". Zeker is dat omstreeks 1145 er een zekere Adelbert van Scharn woonde. Hij schonk toen zijn huis, inclusief de huiskapel en 18 bunder land aan de abt van Rolduc.

Volgens sommigen zouden de voorvaders van Adelbert er al een eeuw eerder een echte burcht hebben gebouwd. In het parochiearchief wordt zelfs al het jaartal 1036 genoemd als bouwjaar van burcht en kapel.

Toen Adelbert van Scharn zijn landgoed aan de toenmalige abt Erpo van Rolduc schonk, stelde hij wel de voorwaarde dat de abdij steeds voor een priester voor de kapel zou zorgen.

Erpo stuurde tegen de verwachting in geen monniken maar zusters naar Scharn. In de Maasgouw, weekblad voor Limburgsche Geschiedenis, Taal- en Letterkunde, beschrijft ene G.D.F. in 1880 hoe het de zusters verging. "Het nieuwe klooster van Scharn nam wonderlijk toe, de giften vloeiden welig en het getal der zusters vermeerderde in de eerste jaren zodanig dat de abt weer op eene gedeeltelijke verplaatsing bedacht moest zijn.

Bovendien had hij opgemerkt dat de nabijheid van Maas-tricht gevaarlijk was, omdat vele reizigers en aanzienlijken die 's avonds de stad niet wilden of konden binnentreden, in het klooster bleven overnachten en er menigmaal onrust stookten". Binnen tien jaar waren de meeste zusters overgeplaatst, al bleven er nog tot 1240 zusters in Scharn wonen. In dat jaar werden de laatsten overgeplaatst naar Sinnich.

De lege gebouwen werden, volgens de schrijver van de Maasgouw, tot een hoeve verbouwd. Alleen de kapel bleef nog enkele eeuwen intact en als zodanig in gebruik. Tot in de 16e eeuw werd er voor de bewoners van Scharn zondags mis gelezen. Daarna verviel de kapel tot een stal. De hoeve zelf werd omstreeks 1853 door brand geheel vernield.

In het begin van de 19e eeuw wordt Scharn opnieuw een wijk van enige naam. Verschillende belangrijke Maastrichtse families bouwen er dan een buitenverblijf.

Een der oudste is de Wittevrouwenhof, Caldenborghlaan 45, waar nu de handelonderneming Mosam haar kantoren heeft.

De oudste gegevens over dat pand dateren uit de 13de eeuw. Het was een buitenhuis van de Witte Vrouwen, bekeerde zondaressen die overigens in de loop der eeuwen menigmaal moeite hadden het rechte spoor te houden. Na de Franse revolutie wordt het pand gekocht door Francois Roemers en in 1825 door notaris Van Gulpen. Hij schenkt het, na een ingrijpende verbouwing, aan zijn schatrijke dochter, die getrouwd was met Leopold Duquesne.

Fons van Hees schrijft in zijn boekje Monumententaal: "Het moet in de jaren daar in Scharn een genoeglijke boel geweest zijn, waar de Maastrichtenaars bij voorkeur heen trokken om zich te laven aan de producten van de brouwerij, de branderij en de likeurstokerij, die er gedreven werden door notabele families".

En Aart Mekking vertelt in een dialect-verhaal hoe die Scharner families tot in deze eeuw de eerste viool gespeeld hebben in Heer.

Pas in deze eeuw ontstaat het huidige Scharn. Rond de kerk de wat royalere huizen, die de wijk de naam van villawijk gegeven hebben, maar wat verder van de kerk af de flats van de Adelbert van Scharnlaan en stukken oud-Scharn rond de Bemelerweg en de Burg. Cortenstraat.

DRIE PASTOORS - DRIE TIJDPERKEN

Jos Janssen (1935-1963)

KOOPMAN VOOR GOD EN KERK VAN SCHARN:
ANTIQUAIR, BEDELMONNIK EN LEVENSKUNSTENAAR.

Op 12 november 1935 ontving Jos Janssen, toen kapelaan van de Sint Martinus te Wyck, vanuit Lugano van zijn bisschop Mgr. dr. G. Lemmens de opdracht tot oprichting van een nieuwe parochie te Scharn.

Niemand, de toen 44 jarige kapelaan Janssen niet uitgezonderd, kon toen vermoeden, dat deze benoeming het begin zou worden van een legendarische carrière, die zowel de bouw-pastoor als zijn nieuwe kerk tot nationale vermaardheid zou voeren.

Wie was deze goedlachse Roermondse priester met zijn vrijmoedige grappen en grollen, die zij, die hem persoonlijk gekend hebben, nu 23 jaar na zijn dood elkaar nog gnuiwend vertellen?

En waarin school zijn geheim, dat alle deuren voor hem opengingen evenals de beurzen van zelfs de hardste en meest materialistische zakenlui en zelfs van de groten der aarde? En dat niemand deze vrijmoedige spotter met eigen en andermans zwakheden uiteindelijk iets kwalijk nam? Als hij weer eens te ver was gegaan en de dag erna met een fles wijn kwam aansnellen op zijn fiets en met een ontwapenende lach zijn lijfspreuk herhaalde: "Niemand is goed, tenzij God alleen!"

Verbluffend Zakentalent

Jos Janssen stamde uit een middenstandsgezin van de Varkensmarkt te Roermond.

"Iech bin vaan de Verkesmerret vaan Remunj en iech bin het sjoenste verkske", zou hij zijn leven lang met zelfspot en aanstekelijke lach zeggen.

Wellicht had hij daar in dat middenstandsgezin zijn inventieve methodes met de paplepel ingekregen om alles waarop hij zijn oog had laten vallen voor een krats of liever nog voor niets te verwerven.

Pastoor Jos. Janssen met zijn zelf-ontworpen wapenschild.

De pastoor was niet weg te slaan bij de bouwplaats van zijn kerk. Vol trots laat hij de toenmalige burgemeester van Heer, Thomassen de eerste lading mergelblokken zien.

Maar bij zijn benoeming tot bouwpastoor van Scharn op die gedenkwaardige 12 november 1935 wees in elk geval nog niets op dit verbluffende talent.

Hij was na zijn priesterwijding op 8 april 1916 achtereenvolgens kapelaan geweest te Haelen van 1916 - 1918, te Gulpen van 1918 - 1920 en in Wyck van 1920 - 1935.

Weliswaar had hij als kapelaan in Gulpen deken Schroeder bijgestaan bij het bouwen van een nieuwe kerk. Maar reeds na achttien maanden verhuisde de jonge kapelaan naar Maastricht om in de Sint Martinusparochie te Wyck een nieuw arbeidsveld te vinden. Zijn bouwervaringen in Gulpen waren dus wel erg kort geweest om zijn unieke talenten als bouwpastoor en als gentleman-bedelaar voor de Heer aan het daglicht en tot ontwikkeling te brengen.

Wel had hij als kapelaan van de Sint Martinus te Wyck zich reeds de reputatie verworven van een zeer nonconformistisch en paradoxaal mens met een vaak omverwerpende humor. En vooral, vreemd genoeg voor deze "zakenman", met een edelmoedige onthechtheid van bezit, die zijn trouwe huishoudster met de schone naam Leentje Zambra vaak de grootste zorgen baarde.

Bedelaar Gods

Maar deze rust van de priesterlijke anonymiteit duurde voor de oprichter en bouwpastoor van de nieuwe Scharner parochie slechts zeer kort. Janssen reisde onvermoeibaar en onverdroten stad en land af en klopte op zijn rusteloze bedelreizen allen, de aanzienlijken en de eenvoudigen, bijna schaamteloos op de portemonnee om zijn nieuwe parochie en zijn nieuwe kerk van Sint Antonius van Padua in Scharn letterlijk van de grond te krijgen. Deze Italiaanse volksheilige, naar wie hij zijn nieuwe parochie noemde, was de grote devotie van zijn moeder.

Vanaf dat moment kende pastoor Jos Janssen slechts één levensdoel en één hartstocht: geld en goed in te zamelen voor zijn parochie en zijn kerk.

Op 12 maart 1936 werd de nieuwe parochie officieel opgericht. Op 30 juni 1936 had de aanbesteding van de kerk plaats: ontworpen door Ir. Swinkels uit Maastricht en Ir. E. Schoenmaekers uit Sittard. Deze kerk, grotendeels op te trekken uit mergel en Kunrader steen en te bouwen door aannemer L. Schreurs uit Elsloo, zou zonder grond en inventaris f 73.386,= kosten: toren, sacristie, pastorie en parochiezaaltje inclus.

Op 14 juli 1936 begon de bouw van de noodkerk.

Het spreekt voor pastoor Janssen's zakelijk instinkt en zijn tomeloze energie als bedelmonnik, dat hij het bestond de definitieve kerk en de noodkerk (het huidige parochie-zaaltje aan de Bernhardlaan-Padualaan waar de koren repeteren en de ouderavonden gehouden worden) nagenoeg schuldenvrij op te leveren.

De Heerse gemeenteraad verleende daartoe twintigduizend gulden. De gemeente Maastricht gaf een rentegevend voorschot van twintigduizend gulden voor de bouw van de toren. Het overige is door de bouwpastoor zelf bijeengebracht in een tempo en met een succes, die deze koopman voor God en Scharn zelfs nationale faam bezorgden.

Marmar van Mussolini

Op 20 september 1936 legde deken Schoenmaeckers van Wyck de eerste steen van de nieuwe definitieve kerk van Scharn. Pastoor Jansen werd op 7 november 1936 plechtig geïnstalleerd. Op 10 juni 1937 werd de eerste Mis in de definitieve kerk opgedragen.

De kerk was in september 1937 klaar en kon na inzegening door de bouwpastoor op 12 september 1937 in gebruik genomen worden.

De plechtige consecratie geschiedde op maandag 6 september 1937 door mgr. dr. G. Lemmens.

Het jaar daarna, juli 1938, was ook de toren voltooid.

De nieuwe kerk van Scharn was een royaal gebouw met een ruim kerkschip en twee zijbeuken, door een kolommenrij daarvan gescheiden. Het halfronde koor is door een klein transept met het schip en de zijbeuken verbonden.

Hiermee had bouwpastoor Janssen in recordtijd en met voorbeeldig financieel en commercieel talent in feite zijn opdracht vervuld.

Temeer daar hij tussen alle bouwbedrijven door naarstig en met niets en niemand ontziende ijver en gedrevenheid gespeurd had naar antieke interieurschatten voor zijn kerk. Daarvoor had pastoor Janssen zijn tijd mee en hij maakte er gretig gebruik van.

Zag hij op zijn talrijke reizen in binnen en buitenland ergens een kerk, kapel of klooster in afbraak of verbouwing, dan snelde hij erheen om in de deemoedige rol van "arme boerenpastoor" eventueel vrijkomende antieke altaren, beelden of meubels voor niets of voor een krats op de kop te tikken en mee te slepen naar Scharn.

Zijn enorm succes bij deze artistieke strooptochten op zoek naar kerkelijk antiek is ook verklaarbaar uit de omstandigheid, dat het tijd was voor de modernisering. Vele pastoors, aangestoken door de tijdgeest van modern functionalisme en koele, wat calvinistisch aandoende nuchterheid, ruimden hun kerkinterieurs leeg, prachtige oude altaren, preek- en biechtstoelen verruilend voor de armetierigheid van burgelijk stijlloos eigentijds meubilair. Het is op deze strooptochten, dat pastoor Janssen zich ontwikkelde van een gehaaid en ontwapenend optredend opkoper en bedelaar voor God en voor zijn Scharner parochiekerk tot een verwoed en deskundig antiekverzamelaar. Maar daarop zal in deze historische schets van het ontstaan en de ontplooiing van parochie en kerk van Sint Antonius van Padua door mij nog nader worden ingegaan.

Laten we eerst nog eens de meest spektakulaire stunt van pastoor Janssen voor de jongeren onder ons doen herleven. Deze bezorgde hem immers nationale faam en tegelijkertijd ook veel smaad en misverstand.

De kerk als gebouw was nu wel klaar, doch begrijpelijkerwijze nog wat kaal. Vooral de kolommen waren pastoor Janssen een doorn in het oog. Zij bestonden immers uit gepend beton en waren onbekleed.

Op 10 juni 1936 had hij aan paus Pius XI om een reliek van de patroonheilige en om Italiaans marmer voor de aankleding van zijn kerk gevraagd.

Hij kreeg van het Vaticaan wel de gevraagde reliek, maar uiteraard niet het gevraagde marmer.

Pastoor Janssen was echter niet voor één gat te vangen.

In zijn "Geschiedenis van Heer" (1957) van oud-archivaris J.M. van de Venne van het Rijksarchief te Maastricht verhaalt deze het ongelooflijke en inmiddels beroemd geworden relaas van het marmer uit de befaamde marmergroeve van Carrara, dat Italie's duce Mussolini aan pastoor Janssen, op diens schriftelijke bede, schonk voor de kerk van Scharn.

De eerste steenlegging door de deken van Wyck Frans Schoenmaeckers. Achter pastoor Janssen kijkt pastoor Jos. Heijnen van Heer toe.

De kerk is klaar, op de toren na. Die werd een jaar later, in 1938 gebouwd.

Pastoor Janssen gaat na een persoonlijk gesprek met Mussolini, zelf dit allerzeldzaamst en duurst marmer ter plaatse uitzoeken: een partij marmer toendertijd reeds met een waarde van f 40.000,=.

De marmergift bestond uit 14 kisten van elk 700 kilo. In juni 1939 kwamen zij per schip vanuit Livorno in Amsterdam aan en vandaaruit per trailer uiteindelijk in Scharn, om de betonnen kolommen van de nieuwe parochiekerk te bekleden.

Binnendringen bij de Hoge Fascistische Raad

Van de Venne schrijft in zijn boek o.m. en ik citeer hem hier letterlijk:

"Op het einde van 1937 trok Janssen de stoute schoenen aan en schreef een brief in het Italiaans aan Mussolini.

Hij vroeg daarin om Italiaans marmer. Hij voegde aan zijn verzoek de mededeling toe, dat hij desnoods een gedeelte van het marmer zelf zou betalen.

Vooraf dit laatste viel in goede aarde bij de duce, die persoonlijk op de brief van pastoor Janssen schreef: "Si, in dono in quantitate et qualitate."

Dit kwam erop neer, dat het marmer zou worden geschonken, ongeacht de hoeveelheid en van de beste kwaliteit. Dit vernam pastoor Janssen later van de secretaris van Mussolini, de heer Pietro Solari.

Pastoor Janssen reisde in december 1938 naar Rome.

Op 31 december bezocht hij het paleis Chigi, waar Mussolini toen verbleef. Bij het betreden daarvan werd hij prompt aangehouden door een rechercheur.

Nadat hij uitgelegd had wie hij was en waarvoor hij kwam, kreeg hij de boodschap om over een kwartier terug te komen. Hij werd daarna in een zaal gelaten, waar circa vijftig personen zaten te wachten om toegelaten te worden bij de duce.

Het wachten moe, schoof hij een groot gordijn opzij, waarachter de Hoge Fascistische Raad bijeen was.

Secretaris Solari merkte hem met verbazing op en nadat hij zich bekend had gemaakt, werd hij door genoemde secretaris en de markies Valentini naar Mussolini gebracht.

Deze laatste onderhield zich in vloeiend Duits met pastoor Janssen en vertelde hem, dat hij de gehele hoeveelheid marmer gratis zou ontvangen, en het nog dezelfde dag kon uitzoeken.

Met Secretaris Solari bezocht pastoor Janssen daarna de minister van industrie, Ballila. Hier werd het fraaie marmer uitgezocht en kreeg pastoor Janssen zelfs de beschikking over een partij zogenaamde Cipollino Apuano marmer, een uiterst zeldzame soort uit de befaamde groeve van Carara. Minister Gelissen droeg door zijn inlichtingen aan de Italiaanse gezant zijn steentje bij aan deze schenking. Zo kregen de betonnen zuilen in Janssen's kerk hun kostbare groene bekleding. Het verhaal, hier verteld, is letterlijk weergegeven, zoals pastoor Janssen het mondeling mededeelde.

Het marmer was net op tijd binnen. Want niet lang na de aankomst daarvan, begon de tweede wereldoorlog.

Strijd tegen de fiscus

Wie zou menen, dat met de goede afloop van deze unieke stunt pastoor Janssen tevreden in zijn pastorie was gaan neerzitten, begrijpt niets van deze rusteloze ontembare strijder voor de Heer, zijn kerk en de "kleine luyden": deze gedreven sjouwer en sjacheraar, die ons een kerk, propvol met marmer en antieke altaren en heiligenbeelden en antiek zilver wenste na te laten.

Er doemde bij aankomst van de marmervracht in Amsterdam een levensgroot fiscaal obstakel op.

In het archief van de Sint Antonius van Padua-parochie is immers te lezen:

"De fiscale bonzen van Maastricht hadden reeds uitgerekend, hoeveel de rijke staat der Nederlanden aan de armste boeren-pastoor van West Europa zou kunnen verdienen aan een geschenk van f 40.000=," schreef pastoor Janssen in duidelijk bespeurbare verontwaardiging. Dat was, toen de altijd waakzame fiscus uitgerekend had, dat dit marmer aan invoerrechten vijfduizend gulden zou kunnen opbrengen.

De pastoor toog daarop ijlings naar Den Haag, waar voor hem, onweerstaanbaar in zijn brutale charme en humor, als steeds weer alle departementale deuren opengingen.

Er volgden een paar telefoontjes en de fiscus had het nakijken. Janssen betaalde uiteindelijk zegge en schrijve f 75,= voor de rechten op en het vervoer van zijn Mussolinimarmmer, tax-free afgeleverd aan zijn Antoniuskerk. Wie terecht of ten onrechte het door pastoor Jos Janssen bijelkaar gebedelde of gesjacherde wilde belagen vond een strijdbare pastoor op zijn weg.

Aanbod van de Negus

Paradoxaal als hij was kende deze bouwpastoor maar één doel, waarvoor alles wijken moest: zijn parochie en zijn kerk. Dan lapte hij desnoods alles aan zijn laars, wat hem daarbij in de weg kwam, of het nu theologische of politieke prudentia heette.

Met een brede lach en een kwinkslag veegde hij alles van tafel. Soli Deo Gloria. Alleen aan God en aan pastoor Janssen de glorie, van wat pastoor aan pracht verzameld had!

Toen op 2 december 1937 het bericht kwam van het marmergeschenk van Mussolini - een bericht van de Italiaanse ambassadeur, markies Taliani, via prof. Gelissen - ging op de kerktoren van Scharn de Italiaanse vlag in top.

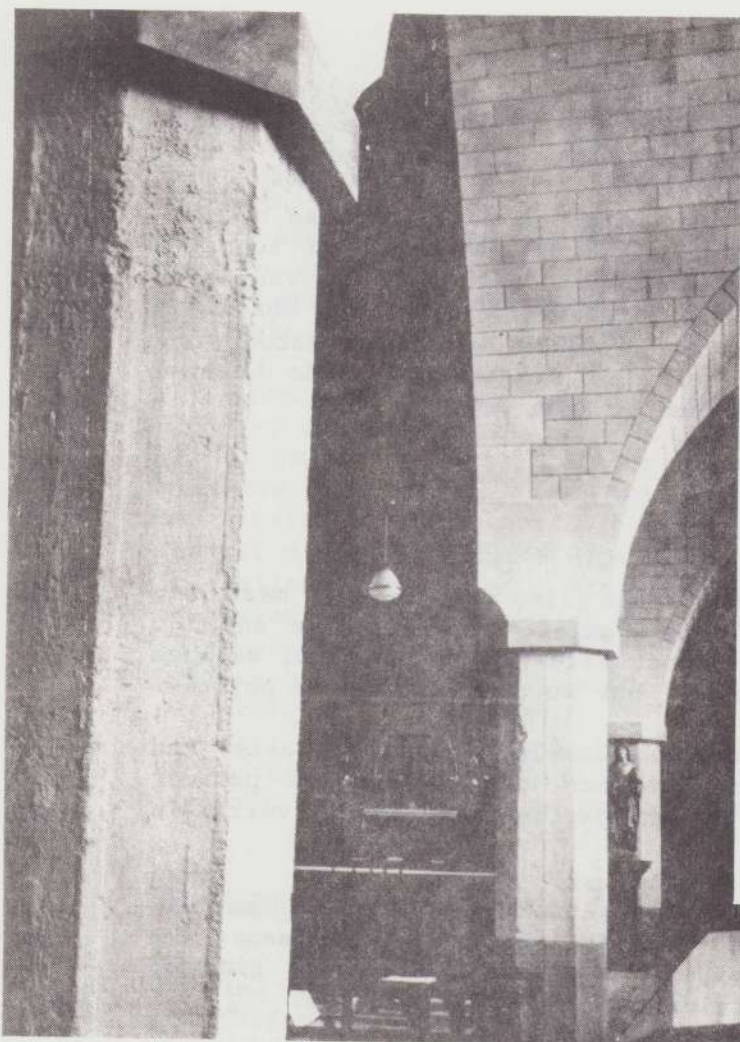
Op 6 december 1937 ontving pastoor Janssen een brief van de Abyssijnse keizer, Negus Haile Selassi, wiens land door Mussolini's troepen onder de voet gelopen was en die vergeefs een smeektocht maakte door de wereld om hulp voor zijn wederrechtelijk door Italië veroverd land te krijgen.

Deze brief bevindt zich eveneens in het parochie-archief en ik schrijf hem hier voor U over!

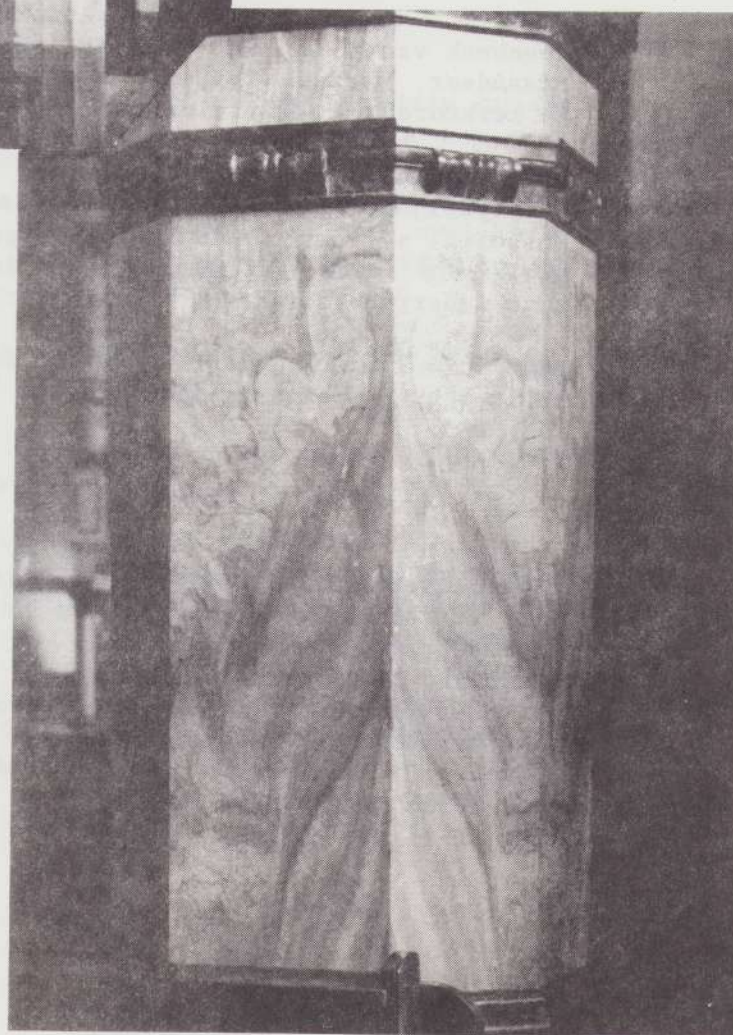
Monsieur le Curé,

"C'est avec un sentiment de profond chagrin, que j'ai lu dans le "Limburger Koerier", que vous avez reconnu l'impé-rium de mon ennemi Benito Mussolini en cela acheté par un misérable chargement de marbre.

Si vous vous étiez dirigé à moi, le véritable empereur de l'Abyssinie, vous auriez pu avoir une cargaison d'or et d'ivoire, y compris le "léon de Juda", lequel pour le moment ne me sert plus à rien.

*De ruwe betonkolommen
die pastoor Janssen
een doorn in het oog
waren.*

*Dezelfde kolommen maar
nu bekleed met het ex-
clusieve Cipollino
Aquono marmer*

Inscrivez moi dans votre chronique de Samedi pour le cadeau que vous desiriez recevoir de moi et vous l'aurez la semaine prochaine.

Il y a une condition indispensable: que vous me reconnaissez comme le légitime empereur de l'Abyssinie et que vous reniez l'usurpation par ce mangeur de macaroni."

Je suis et je reste

Haile Selassi
L'Empereur de l'Abyssinie
Descendant de Salomon-Saba

In Nederlandse vertaling luidt deze brief van de Negus van Abyssinie:

Mijnheer Pastoor,

"Het is met gevoel van diepe smart, dat ik in de Limburger Koerier heb gelezen, dat U het imperium van mijn vijand Benito Mussolini erkend hebt, daartoe omgekocht door een armzalige vracht marmer.

Indien U zich tot mij gewend zou hebben, had U een scheepslading goud en ivoor kunnen hebben, met inbegrip van de "Leeuw van Juda", welke mij thans toch tot niets meer dient.

Schrijft U voor mijn konto in Uw zaterdagse lijst in het geschenk, dat U van mij zoudt wensen te ontvangen en U zult het de volgende week hebben.

Er is één onvermijdelijke voorwaarde: dat U mij zoudt erkennen als de wettige keizer van Abyssinie en dat U zult verwerpen de overweldiging door die macaroni-eter."

Ik ben en blijf

Haile Salassie
Keizer van Abyssinie
Afstammeling van Salomon-Saba

Maar pastoor Janssen is voor het goud en ivoor van de Negus niet bezweken.

Elk jaar heeft hij tijdens zijn pastoraat een Hoogmis opgedragen voor het zieleheil van Mussolini, de onverwachte weldoener van zijn parochiekerk.

In zijn woonvertrek heeft tot aan zijn dood een portret van Mussolini gehangen. Geflankeerd door een portret van Franco en door een landkaart van Spanje: het land dat zijn liefde had en waarover hij een boek schreef.

Trouwens, gepassioneerd reiziger als hij was, bezocht hij niet minder dan 21 keer Italië; uiteraard herhaaldelijk ook Spanje en was hij een kenner van Noordafrika.

Principieel

Toch mag er geen misverstand rijzen over zijn trouw aan Mussolini, ook na de oorlog, na de smadelijke dood van deze marmerschenker aan pastoor Janssen.

Deze pastoor was beslist geen fascist; laat staan, dat hij pro-Duitse neigingen gehad zou hebben. Hij was eerder een opportunist als zijn parochie hiermee gediend was.

Tijdens de bezetting van ons land door Nazi-Duitsland heeft hij steeds een zeer principiële en uiterst moedige houding aangenomen. Soms zelf op het roekeloze af.

Zijn eerste preek na de inval van de Duitsers loog er niet om: "De grootmoordenaar is de grens overgekomen, ik zal zijn naam noemen..... Achtung, Achtung (de parochianen zaten verstijfd van schrik in de kerkbanken, gezien de aanwezigheid van enkele partijleden)..... hij heet.....oorlog!" zei de pastoor.

Herhaaldelijk werd pastoor Janssen gewaarschuwd voor zijn vrijmoedige anti-Nazi-preken. Hij trok er zich weinig van aan in zijn koppige en optimistische vrijmoedigheid. Drie keer werd hij door de Duitsers gearresteerd.

Tachtig kaarten met personalia van zware jongens uit de B.S. ontvreemde hij uit de archieven van de SD. Bij een van de overvallen door de SD in zijn pastorie wist hij met de hem kenmerkende bravour weer de dans te ontspringen. Zwaaiend met een brief van Mussolini en zich beroepend op een gefantaseerde persoonlijke vriendschap van hem met de beruchte Italiaanse fascistenvoer. De Duitsers dropen onverrichterzake af.....

Een kerk als opslagplaats van antiek

Tot zijn emeritaat, na een 42-jarig priesterleven in augustus 1958 hem verleend - in feite een beetje opgedrongen door mgr. Hansen - bleef pastoor Janssen een getalenteerd en gewiekst antiekjager.

Als was hij een mier heeft hij onuitputtelijk uit vele oude kerken en kloosters van Nederland schatten naar zijn parochiekerk in Scharn gesleept. Vaak voor niets gekregen, soms voor een appel en een ei gekocht.

Het is bijna onbegonnen werk in deze bonte veelheid van antieke kerkschatten, in Janssen's kerk in overdonderende overdaad opgestapeld als in een overladen propvolle Italiaanse volkskerk, volledigheid te betrachten in het kader van dit beknopte overzicht.

Voordat Janssen's opvolger als pastoor van de Sint Antoniusparochie in Scharn, pastoor Leo Systemans (van 1958 tot 1970) orde en harmonische en heldere rust schiep in deze deels kostbare, deels overdadige antiekoverwoeking in het Scharner kerkinterieur, telde dit niet minder dan zeven donkere houten altaren.

Oude foto's geven ook nu nog een verbijsterende, zij het desondanks indrukwekkende en sfeervolle indruk van deze overdaad.

Overal, tot in de uiterste hoeken, hingen grote theatrale schilderstukken als in een operadecor. Overal ook stonden beelden: een mengeling van antieke kostbare ingehouden pracht en volkse bontheid. De kerk werd bovendien naar sfeer bepaald door donkere houten lambrizingen langs de wanden.

Er hingen grote luchters, een groot kruis en een reusachtige rozenkrans van lampjes boven het priesterkoor.

Onbetwist hoogtepunt van dit alles waren echter het 19de eeuwse barokke hoofdaltaar van donker hout en twee dito zijaltaren.

Alle drie waren afkomstig uit de afgebroken kerk van Bergen Terblijt.

Mgr. G. Lemmens kwam maandag 6 september 1937 de kerk inwijden. Na een tocht door de parochie, hield hij vóór de kerk vanaf de landauer een gloedvolle toespraak.

De inzegening gebeurde tijdens een plechtigheid die uren duurde. Let eens op de toenmalige kasuifels (het z.g. viool-kistjesmodel)

Daar haalde hij ook de prachtige barokke preekstoel, die vroeger stond in de kloosterkerk van de Witte Vrouwen aan het Vrijthof.

Eveneens wist pastoor Janssen bij de afbraak van het kerkje van Berg en Terblijt het historische orgeltje te verwerven, dat ook al oorspronkelijk kwam uit de kapel van het Witte Vrouwen-klooster aan het Vrijthof. Dit orgeltje bleek bij nader onderzoek en restauratie gebouwd te zijn door de bekende orgelbouwer Binvignat. Dit unieke orgeltje staat thans in de Cellekroederskapel. Het is begin 1962 geruild met de gemeente voor het orgel van de Dominikanenkerk, dat thans in de Scharnerkerk staat.

Het Binvignat-orgeltje werd destijds op rijkskosten geres- taureerd en bijgebouwd.

Pastoor Janssen kocht in de dertiger jaren: dit orgeltje, het barokke negentiende eeuwse hoofdaltaar, twee zijalta- ren in dezelfde stijl, de barokke preekstoel en de com- muniebank: alles tesamen uit de afgebroken kerk van Berg en Terblijt voor zegge en schrijve f 600,-

Wie dit ongelooflijk acht kan het onomstotelijk controle- ren in het kasboek van de parochie, bijgehouden door pas- toor Janssen zelf.

Pius Paerel

Hoe de verzamelwoede van pastoor Janssen op velen overkwam kunnen we lezen in de roman "Pius Paerel", geschreven door Frans van Oldenburg Ermke (schrijversnaam van de romancier en journalist Frans Brunklaus). Brunklaus, die van 1936 tot 1939 de eerste organist was van de Scharner kerk, schreef deze parodieërende roman in 1941. Voor de titelfi- guur van dit boek stond pastoor Janssen model. Brunklaus, die een genadeloos spotter kon zijn, lag ten tijde van zijn boek, gewijd aan Janssen, kennelijk overhoop met zijn pastoor, wat aan zijn kenschetsing van het kerkinterieur waarschijnlijk enige honende overdrijving gegeven zal heb- ben. Ik citeer uit "Pius Paerel" (bladzijde 102 en 103):

"En nu naar de kerk, mijn nieuwe aanwinsten zien," zei de pastoor.

Ze traden de schemerdonkere kerk binnen. Het priesterkoor stond vol hoofdaltaren, communiebanken, engelen op voet- stukken en voetstukken zonder meer, bidstoelen, kaarsen- bakken, beschadigde apostelen en manshoge kandelaars. En de vloer was met altaarschellen bezaaid, rinkelend bij iedere misstap.

Toen de pastoor het licht aandraaide, zagen ze, hoe de muren vol met altaarstukken hingen, in de trant van Rubens en Jordaens. Ook waren er kaarsenautomaten en offerblokken met engelen, die "dank je" knikten voor iedere gave welke zwaarder woog dan een broekknoop of een halfje.

"Een leuke kerk" prees Joachim.

"Nietwaar?", zei de pastoor "Barok komt tegenwoordig weer in de mode".

Pastoor Janssen was zo gebelgd over dit boek, dat hij aanvankelijk zelfs het plan had de gehele oplaag ervan op te kopen. Nadien koelde hij echter wat af en zag hij, dat zijn populariteit er niet door geschaad werd.

Toen pastoor Janssen in maart 1945 zijn boek "Onze Reliekenschat" schreef en liet uitgeven, schreef Bruncklaus - als publieke rehabilitatie voor de pastoor - hiervoor het slotwoord.

Amsterdams zilver van Piet Hein

De kostbaarste kerkschat, die pastoor Janssen voor de kerk van Scharn veroverde, is ongetwijfeld het antieke Amsterdamse altaarzilver, dat hij op 7 november 1938 van Mgr. G. van Noort, deken van Amsterdam, kocht.

Deze zilverschat, terecht en uiteraard gespaard door pastoor Leo Systemans bij de interieurzuivering van de Antoniuskerk, bestaat uit o.m. een Rococo-expositiestroon (het tegenwoordige tabernakel) uit 1762, verder twee cartouches uit 1764, die aan weerskanten van het altaar opgehangen werden en vervaardigd zijn in Antwerpen; verder nog zilveren panelen en het zilversmeedwerk, dat nu de doopvond en het weekaltaar siert. Deze schat is afkomstig van de in 1933 gesloten en vervolgens gesloopte Amsterdamse Catharinakerk.

In het kasboek van de Antoniusparochie van Scharn vermeldt Janssen laconiek op 7 november 1938: "zilveren altaar Mgr. van Noort, deken van Amsterdam: f 1.100.="

In deze verbazingwekkende transactie kocht Janssen dus deze kostbare antieke zilverschat aan uitsluitend de smeltwaarde.

Hoe hij dit aangelegd heeft, wordt des te raadselachtiger, als men weet, dat dit zilveren altaar een pronkstuk is van erkend grote kunstwaarde en historische waarde.

Amsterdamse katholieke kooplui kochten destijds zilver van de door Piet Hein gekaapte zilverblood, lieten daarvan dit altaar maken en schonken het aan de Amsterdamse Catherinakerk, de oudste van Amsterdam. Het is zilver van de "staande Leeuw", wat de vaklieden als het kostbaarste zilver beschouwen.

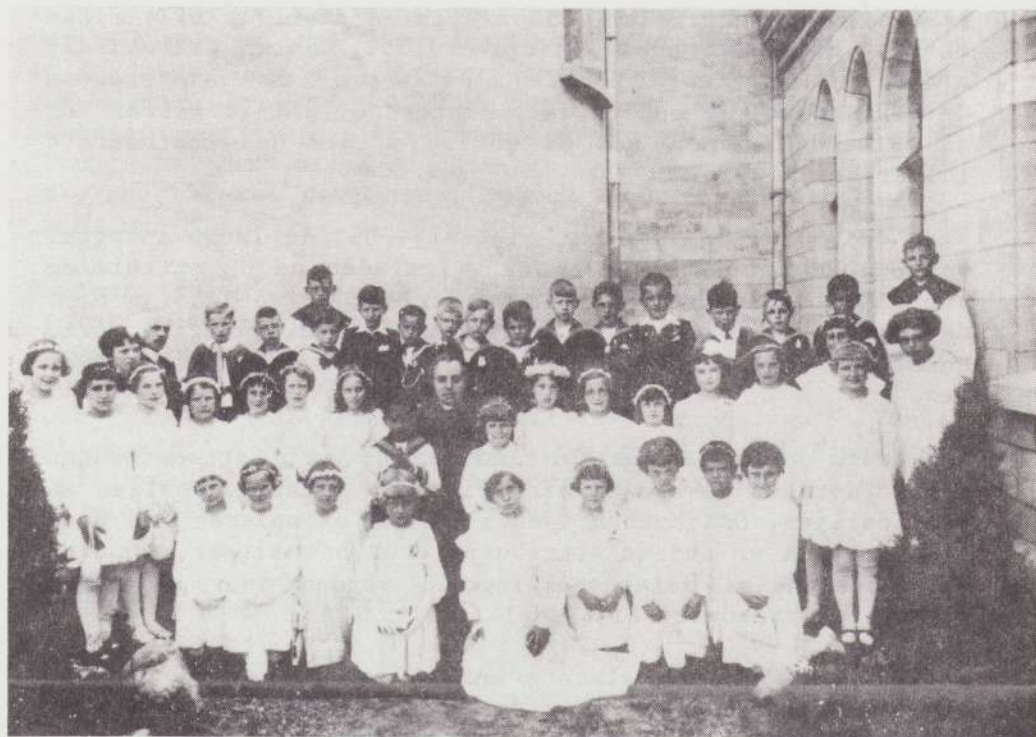
Maar daar liet Janssen het niet bij. Uit de lange oplegger van Schols uit Amby, helemaal volgeladen na de ontruiming van de Catharinakerk, kwamen verder ook te voorschijn o.m. de voor kunstkenneren befaamde kruiswegstaties van Dunselman en bovendien twee grote geschilderde altaarstukken.

Uiteraard beperkte pastoor Janssen op zijn strooptochten door Nederland en elders zich niet tot altaren, beelden en schilderijen. Ook kostbare en zeldzame exemplaren van heilig vaatwerk en andere attributen voor het altaar, genoten zijn deskundige belangstelling en werden door zijn gewiekst onderhandelen zijn deel.

Zo veroverde hij om slechts enkele exemplaren te noemen, die door zijn toedoen naar de H. Antoniuskerk van Scharn kwamen, o.m.: een witmetalen wierookvat, uit circa 1550, een witmetalen daartoe behorend scheepje, afkomstig van de Sint Servaas en een bronzen elevatieklokje uit 1736. Verder zes koperen kandelaars uit de 17de eeuw; een koperen kandelaar uit de 17de eeuw voor de Paaskaars, een gedreven zilveren barokkelk, een Gotische torenmonstrans van verguld koper, enz. enz.

Zielzorger van blijmoedige kerk

Bij zovele spektakulaire stunts en zovele opzienbarende successen, die Pastoor Jos Janssen boekte als bouwpastoor en als naarstig schattenverzamelaar voor zijn parochiekerk zou in dit opstel over zijn leven en activiteiten zijn rol en zijn grote populariteit als zielzorger bijna in het gedrang komen. Toch stond zijn priesterschap bij hem steeds voorop bij alle inspanningen om zijn kerk op te smukken met alle pracht en kostbaarheden, die hij kon veroveren. Hij was door zijn karakter, zijn levensinstelling en zijn gemoedelijke Limburgse humor voor alles de herder van de eenvoudigen van geest om een evangelische kenschetsing te gebruiken. Geen man van hoogdravende theorieën en theologische beschouwingen, maar van "de kleine weg", om met de heilige Theresia Martin van Lisieux te spreken.

De eerste communicantjes van de nieuwe parochie. Alleen de noodkerk was klaar. (1937)

*Ter vergelijking: communicantjes uit 1964.
Pastoor Systemans was toen pastoor.*

Op 6 april 1956 schreef het Maastrichts "Advertentieblad" n.a.v. het 40-jarig priesterfeest van pastoor Janssen o.m.:

"Ondanks alle indrukwekkendheid van anderen, ondanks paars en purper, beffen, en welsprekendheid en geleerdheid en titels en zelfs hoge plaatsen in het maatschappelijke lekenleven, is pastoor Janssen ons altoos opgevallen en heeft hij ons als bedienaar der kerk getroffen(.....)

Alleen in het geval van pastoor Janssen zijn wij het vaakst onder de indruk geweest van een soort bovennatuurlijk realisme. Men moet dit verstaan in het licht der geloofsproblematiek, zoals zij ongeveer bij een Mauriac of een Graham Greene dikwijls vorm vindt.

(.....)Pastoor Janssen doet niet aan gewijde welsprekendheid. Hij heeft niets, dat paars of purper is, hij trekt geen hooggeleerd gezicht en is eenvoudig in zijn manier van zeggen. Maar bij hem komen de meeste mensen naar de kerk....."

In zijn In Memoriam voor emeritus pastoor Janssen na diens overlijden in zijn 73ste levensjaar op 11 juni 1963 schreef pastoor Leo Systemans o.m. in Veldeke (1970):

"Pastoor Jos Janssen wilde geen heilige zijn, maar een mens, die zich ter beschikking stelde van iedereen, zowel bij geestelijke als lichamelijke nood (.....) Janssen was een man met een goed hart, een man, die heel wat blijheid en vreugde bezorgde aan de mensen, een man, die geschiedenis maakte."

Bef

Maar niets menselijks was hem vreemd. Enige ijdelheid kon hem niet ontzegd worden, al zette hij ook deze vaak in als hefboom om de hoogste resultaten te behalen voor zijn kerk en parochianen.

Zo droeg hij sinds 1948 wederrechtelijk de dekenbef van deken Schoenmaeckers, wiens executeur-testamentair hij was na diens dood.

Deze bef had hij zich toegeëigend uit de nalatenschap. Naar dit onrechtmatig waardigheidsteken gevraagd placht hij te zeggen:

"Anderen dragen dit wegens hun ambt, ik "pour le mérite", zo gezegd "uit persoonlijke verdiensten".

Maar er stak niet alleen ijdelheid achter dergelijke kleinmenselijke zwakheden. Want de handelman in hem wist zeer wel, dat zo'n dekenbef ook imponeerde en veel deuren voor hem deed opengaan.

Maar hij kon ook groot zijn en grootse gebaren maken.

Zo liet hij na het overlijden van zijn trouwe huishoudster Leentje Zambra op 3 juni 1951, haar als een vorstin begraven op kerkhof Oostermaas.

Door zijn toedoen was het de enige keer, dat tegelijkertijd aan alle zeven altaren van de kerk van Scharn de Mis werd opgedragen.

Hij kon vaker verrassend edelmoedig zijn.

In het kasboek van de parochie uit die tijd staat b.v. op 31 maart laconiek vermeld onder de inkomsten: gift van pastoor Janssen aan kerk van Scharn: f 1.000,=. Bij de uitgaven van diezelfde dag : "zilveren monstrans van Sint Antonius (gift: f 1.000,=)

Achter deze nuchtere cijfers gaat een verrassend verhaal schuil over de impulsieve manier, waarop pastoor Janssen vaak zo gedreven en moeizaam verworven have en goed kon wegschenken.

In 1952 was bij pastoor Janssen de bouwpastoor Schrijnemakers van de Don Bosco-parochie in het Heugemerveld op bezoek om toestemming te vragen in diens kerk te mogen collecteren.

Plotseling stond pastoor Janssen op en verraste de nieuwe bouwpastoor met het aanbod als geschenk voor diens kerk te kiezen uit twee monstransen uit zijn persoonlijk bezit.

Overdonderd en in zijn verlegenheid gebracht door dit genereus aanbod weigerde Schrijnemakers de keus te doen. "Dan zal ik de m.i. mooiste en kostbaarste voor jou kiezen" zei Janssen en gaf hem de monstrans, die hij zelf in 1945 voor f 1.000,= met eigen geld gekocht had.

Het was een monstrans van de Maastrichtse edelsmid Dirck Roecx uit de 17de eeuw, gedeeltelijk verguld zilver voorzien van stadskeur en meesterteken. Janssen had die in 1945 vermoedelijk gekocht van een of ander Fransiscanen-klooster. Deze antieke en zeldzame monstrans bevindt zich thans in de schatkamer van de Sint Servaas, als bruikleen van de Don Boscokerk in Heugemerveld. De tweede monstrans van die gedenkwaardige schenking in 1952 heeft Janssen aan een of andere missionaris op bedeltocht geschonken.

Limburg mie landj schalde uit kerktoren

Toen pastoor Janssen in 1941 het zilveren priesterfeest vierde schonk de parochie het gele en roodbruine Belgische marmer voor het priesterkoor. Hub Levigne maakte voor dit priesterjubileum twee gebrandschilderde ramen voor de Scharner kerk.

De heer J. Claassens, vriend van pastoor Janssen en nog woonachtig in deze parochie, maakte bij die gelegenheid van pastoor Janssen een film. Helaas is deze film sindsdien op onnaspeurlijke wijze verloren gegaan.

In 1956, twee jaar voor hij met emeritaat ging en als pastoor van Sint Antonius-parochie ontslag nam, vierde pastoor Janssen zijn veertigjarig priesterfeest.

Als cadeau van de parochie werd de cementen vloer van de kerk, die gevaarlijk begon te scheuren en allerminst fraai was, bedekt met betontegels met daarop een deklaag van groen afvalmarmer.

De aktie lukte niet helemaal en het bleef voorlopig bij een gedeeltelijke betegeling.

Pastoor Janssen had zelf liever een carillon als geschenk gehad. Dat miste de kerktoren nog, waarin hij in 1939 wel door Philips een machtige geluidsinstallatie had laten plaatsen. Deze liet te pas en ook vaak te onpas liedjes van Jo Erens en andere troubadoers over Scharn schallen als inleiding voor kerkelijke plechtigheden.

Maar de pastoor heeft zijn carillon nooit gekregen. Het comité, bezorgd over de slechte en gevaarlijke kerkvloer, hield voet bij stuk en het werd dus een gedeeltelijke betegeling van de vloer. Pas bij het 25-jarig feest van de parochie in september 1961 tijdens het pastoraat van Systemans werd als feestcadeau de kerkvloer verder betegeld met groen afvalmarmer op betonnen tegels. Tevens werden nieuwe kerkbanken aangeschaft voor f 30.000,=.

De kerk in volle Roomse glorie. Tijdens de eerste mis van een van Scharns eigen priesters Ben Brunott op 15 augustus 1952.

De kerk in sobere uitmonstering na de restauratie van prof. Timmers in 1965.

Galgehumor

Op 2 augustus 1958 was het dan zover. Wat niemand verwacht had gebeurde. Pastoor Janssen ging, na een 42-jarig priesterleven, met emeritaat en nam eervol ontslag als pastoor van Scharn, volgens eigen notities in het parochiearchief mede onder druk van Mgr. Hanssen. Hij bleef echter tot zijn dood in Scharn wonen. De door het Bisdome bevolen zuivering door zijn opvolger van de antieke en volks-bonte overdaad in zijn kerk moet hem nadien heftig aangegrepen hebben.

Maar hij berustte uiteindelijk erin, zij het met pijn. In 1957 had hem nog een ernstige hartaanval getroffen.

De laatste drie weken van zijn leven bracht hij door in het psychiatrisch ziekenhuis "Huize Padua" te Boekel in Noord Brabant, waar hij ook overleden is op 11 juni 1963. De uitvaartdienst vond plaats in de Sint Antoniuskerk van Scharn. Hij werd begraven op het r.k. kerkhof Oostermaas.

In de kroniek van de St Antoniusparochie heeft pastoor Leo Systemans een honderdtal anekdotes en gevleugelde uitspraken en grappen van Jos Janssen voor het nageslacht opgetekend.

Laat ik volstaan met tot slot van deze levensschets zijn laatste anekdote, letterlijk over het graf heen, te vermelden.

Pastoor Jos Janssen ligt volgens eigen wens begraven met het gezicht naar Scharn en naar wijlen deken Schoenmaeckers.

Aan zijn linkerkant ligt begraven deken Receveur van Wyck-Maastricht, die hem als kapelaan altijd links had laten liggen!!!

Pastoor Leo Systemans.

Leo Systemans (1958-1970)

NAAR ELKAAR LUISTEREN EN IN ONDERLING BEGRIP ALLEN SAMENBRENGEN.

Op 31 juli 1958 werd Leo Systemans telefonisch door het bisdom gepolst, of hij genegen zou zijn een benoeming tot pastoor van de Antonius van Padua-parochie in Scharn, als opvolger van pastoor Janssen, te aanvaarden.

Sedert vijf jaar was hij pastoor van het Midden Limburgse dorp Ohe en Laak, na tevoren sedert zijn priesterwijding op 1 april 1933 kapelaan geweest te zijn, achtereenvolgens te Rothem en St Lambertus te Maastricht.

Leo Systemans was toen 52 jaar oud. Hij is geboortig van Heerlerheide.

Hoewel pastoor Leo Systemans zeer wel wist, wat hem te wachten zou staan, stemde hij toe in deze benoeming. Daarbij kreeg hij van het bisdom de opdracht om het kerkinterieur van de Scharner kerk, zoals hiervoor duidelijk gemaakt eerder gedachten oproepend aan een overvol magazijn van antiek en volkse devotionalia dan aan een liturgische ruimte, uit te zuiveren en aan te passen aan de toenmaals gangbare liturgische eisen. Het bisdom verzocht pastoor Systemans echter terwille van pastoor Janssen een paar weken daarmee te wachten en deze opdracht zo tactisch mogelijk af te handelen.

Een frustrerende omstandigheid was, dat pastoor Janssen als beeld van levend protest, tot zijn dood in Scharn bleef wonen.

Zware taak

Op 5 oktober 1958 werd Leo Systemans plechtig als pastoor van Scharn geïnstalleerd.

Van het eerste uur af moet het hem duidelijk geweest zijn welke zware last hij met deze benoeming in Scharn als opvolger van de populaire, maar ook eigenzinnige en exentrieke Janssen op zich genomen had.

Van 1937 tot 1953 was Leo Systemans immers kapelaan geweest aan de Lambertusparochie te Maastricht en had hij pastoor Janssen van nabij meegemaakt.

Zo wist hij maar al te goed, dat hij met zijn introverte karakter en levenshouding, meer hoffelijk luisteraar dan sprankelend spreker, voor zijn nieuwe parochianen na de extraverte en spectaculaire Janssen wel een ingrijpende verandering van stijl van pastoraal leiderschap betekende.

Bovendien kon zijn bisschoppelijke opdracht tot aanpassing van het kerkinterieur aan de dan geldende Liturgische eisen hem ongewild het odium opleggen van liquidateur van de nalatenschap zowel materieel als geestelijk van zijn voorganger en zelfs van destructeur.

Met grote bescheidenheid, wijsheid en geduld heeft pastoor Systemans zich desondanks vanaf zijn installatie in 1958 van zijn precaire taken gekweten.

Hij heeft het echter bepaald niet cadeau gekregen.

Bruggenbouwer

Bovendien ging de eerste storm van kerkelijke polarisatie over zijn hoofd, die losbarstte, toen na het tweede Vaticaanse Concilie de vernieuwing in de Kerk op gang kwam, en die ook zijn Scharner parochie niet onberoerd liet.

Een ander gevolg hiervan was de geestelijke en maatschappelijke onrust van die tijd, die alomtorend was en die soms ook de jongere clerus in onzekerheid omtrent hun pastorale en persoonlijke levenshouding bracht.

Hoewel van nature introvert heeft pastoor Systemans steeds opengestaan voor alle stromingen en heeft hij, zich bescheiden en beminneijk opstellend, door zijn rustige evenwichtigheid steeds met succes gestreefd naar een harmonie-model van samenleven.

Altijd heeft hij geprobeerd de uitersten van deze Kerk in beweging en van in toenemende mate de onderlinge eenheid ondermijnende polarisatie te verzoenen. Hij was door karakter en door zich voor alles luisterend en verzoenend op te stellen een ware bruggenbouwer der intermenselijke verhoudingen!

Zo heeft hij als pastoor van wat oorspronkelijk een rustige en uiterst vredige en welvarende parochie geheten werd in een voormalige Heerder villawijk de hitte van de dag moeten dragen.

Zuiveraar en vernieuwer

In zijn hoffelijkheid wachtte pastoor Leo Systemans niet, zoals het Bisdom taktisch jegens oud pastoor Janssen gewenst had, slechts een paar weken, maar zelfs enkele maanden aler te beginnen met de zuivering en vernieuwing van het kerkinterieur.

Overigens was deze zuivering geen sinecure: de ruimte overwoekerende overdaad verwijderend, zij het met prudentie het werkelijk waardevolle, zelfs vaak kostbare behoudend en in oude luister herstellend in nieuwe ruimtelijkheid.

De zes zijaltaren moesten tot het gebruikelijke aantal van twee teruggebracht worden.

Maar er vielen ook vele technische vernieuwingen getroffen te worden en veel herstelwerk te verrichten.

De cementen vloer van de kerk, hier en daar gescheurd, was dringend aan vernieuwing toe. Het kerkdak lekte op diverse plaatsen.

Bovendien bestond het meubilair voor de gelovigen uit een verzameling van alle mogelijke banken en stoeltjes.

En de houten lambrizing in de kerk was wormstekig en was dringend aan verwijdering toe, ook al om het donkere interieur voor de eredienst een lichter en leefbaarder sfeer te geven.

Zo viel in overleg met het Bisdom door pastoor Systemans het besluit het overtollige meubilair en de zes zijaltaren te verkopen en met dat geld, alle mankementen van kerkgebouw en interieur te doen verhelpen en tot de nodige vernieuwingen over te gaan.

Dit geschiedde en het lekke dak werd hersteld.

In 1962 werd van de cementen kerkvloer het restant, dat sedert 1956 onbetegeld en wrak erbij was blijven liggen, met betonnen tegels overdekt met een bovenlaag van groen afvalmarmor.

De 13e statie van de kruisweg van Charles Vos.

In september 1961 werden tevens nieuwe kerkbanken aangekocht ter vervanging van het allergaartje van banken en stoeltjes voor de kerkgangers. Ook werd een moderne geluidsinstallatie aangebracht.

In 1962 werd de wormstekige lambrizing verwijderd. Daaronder kwam echter, in contrast met de overige kerkwanden van mergel, een bakstenen muur te voorschijn. De oplossing van dit esthetisch probleem was even eenvoudig als vernuftig. De bakstenen wand werd bekleed met een pleisterlaag, door aanbrenging van geschilderde voegen voor het oog veranderd in imitatie-mergel.

In 1962 werd zoals eerder hier verteld door ruil het orgel uit de Dominicanenkerk geplaatst: een instrument uit 1930 van de Gebroeders Vermeulen uit Alkmaar-Weert.

Kruisweg

In 1964 kocht de St. Antoniusparochie van Scharn voor haar kerk à raison van f 500,- per stuk de houten kruisweg, die de bekende Maastrichtse beeldhouwer Charles Vos van 1947-1954 had gebeeldhouwd voor de Sint Josephkerk (Auwestiene) te Maastricht.

Bij de aanschaf had de parochie van St. Joseph eenzelfde bedrag betaald. Maar de St. Joseph was een arme kerk en had geen geld om deze kruisweg uit eigen middelen te betalen. Daarom werd de betaling ervan door het kerkbestuur per stuk aan sponsors uitbesteed: elk jaar twee staties.

Zo maakte Charles Vos van 1947-1954 elk jaar kruiswegstaties voor de St. Josephkerk.

In november 1962 werd de St. Josephkerk opgeheven. Omdat er schulden waren, werd een deel van de inventaris verkocht.

Ook de kruiswegstaties in houtsculptuur van Charles Vos. Deze echter onder het beding, dat zij niet in een kerk buiten Maastricht mochten terechtkomen.

Algehele restauratie

Haar huidig lichtgetint en helder feestelijk aanzien in ruimtelijke openheid verkreeg de Scharner kerk bij de algehele interieur-restauratie, in 1965 in gang gezet door pastoor Leo Systemans. Onder leiding van professor Timmers werd het barokke hoofdaltaar, dat pastoor Janssen had gered uit de kerk van Berg en Terblijt, omgebouwd van Offeraltaar tot Sacramentsaltaar. Het eertijds zo donkere houten altaar werd, door polychromering in lichte marmer-tinten en sobere goudopbreng, een bewonderingswaardig voorbeeld, hoe goede smaak en deskundigheid antieke voor-naamheid en artistieke ambachtelijkheid kan doen samengaan en zelfs beter tot zijn recht kan doen komen in combinatie met heldere moderne ruimtelijkheid.

Dit prachtige en stijlvol elegante sacramentsaltaar werd door de restaurateurs met kunstzinnig inzicht en goede smaak met sobere beheersing gesmukt met een zilveren tabernakel en zilveren cartouches uit de Amsterdamse St. Catharinakerk.

Deze algehele restauratie uit 1965 zal voor pastoor Leo Systemans ten allen tijde de bekroning blijven van de door hem zo moedig op zich genomen taak van zuiveraar en vernieuwer van Scharn's kerkinterieur.

Toen is ook de nieuwe doopvont uit fijn beton met paarlemoer veredeld geplaatst: gedekt door een zilveren dek-sel, vervaardigd door de Maastrichtse edelsmid Kersten. Deze doopvont werd geschonken door de N.V. Beton "De Nijverheid" uit Heer.

Gelijktijdig werd een Maria-zijaltaar ontworpen met een copiebeeldje van kunststof van de "Madonna van de Meester van Osnabrück". Het origineel van dit beeldje bevindt zich in het Suermondt-museum in Aken. Dit beeldje van het Maria-altaar werd door pastoor Systemans gekocht voor f 100,=. Pastoor Lemmens heeft dit aanvankelijk donker-bruine beeldje laten polychromeren.

De vier houten engeltjes, die het Mariabeeldje omkransen zijn afkomstig van de voormalige houten barokke zijaltaren op het priesterkoor, links en rechts van het hoofdaltaar. Zij zijn dus eveneens afkomstig uit de voormalige kerk van Berg en Terblijt.

Het huidige offeraltaar is ook afkomstig van die twee zijaltaren. Het kwam gereed en werd geplaatst in 1970 bij gelegenheid van het afscheid van pastoor Leo Systemans. Dit altaar werd gemaakt uit vier zuilen, bewaard van deze antieke, laatbarokke zijaltaren.

In 1969 had Systemans achteraan in de kerk aan de rechterzijde een kapel voor Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand laten maken.

De opaline daarvoor werd vervaardigd door de Maastrichtse glazenier Pieters.

Bouwer ook van de gemeenschap

Niet slechts de kerk had de nietaflatende inzet van pastoor Systemans. Ook en vooral zijn werken voor de bouw van een levende en hechte parochie-gemeenschap loopt als een rode draad door de twaalf jaren van zijn pastoraat in Scharn heen.

In 1959 startte hij zijn activiteiten met een Misweek en met gezinsbijeenkomsten. In 1960 richtte hij het parochieblad op. In 1961 startte "de Zonnebloem": werk voor zieken en bejaarden.

In 1962 werden de parochiële gezinsbijdragen ingevoerd. In 1963 werd de parochiebibliotheek Scharn gevestigd. Eveneens in 1963 werd het oudercomité Basisschool Scharn opgericht.

In datzelfde jaar begon pastoor Systemans met een processie nieuwe stijl. Dit hield in, dat bij de processie de parochianen uit verscheidené richtingen optrekken naar een centraal punt, waar een openluchtmis plaatsvindt. In 1966 werd het dameskoor opgericht voor huwelijks- en begrafenismissen.

In 1967: opening van de nieuwe scholen zoals de M.U.L.O en Kleuterschool en verbouwing van de Lagere School.

In 1968 werd de voormalige Kleuterschool verbouwd tot het gemeenschapshuis "Sjaander Hoes". Voor de nieuwe parochianen werd in 1968 gestart met een parochiefolder. Hierin was een kaartje van de parochie ingevoegd met de lijst van straten en de voornaamste gebouwen en andere noodzakelijke informatie.

Afscheid

Op 13 juni 1970 nam pastoor Leo Systemans afscheid van de parochie St. Antonius van Padua van Scharn. Sindsdien is hij rustend. Kortgeleden, in januari 1986, is hij 80 jaar geworden. Hij woont in een flat in Belfort en assisteert nog in de parochie van Wolder. Als het weer het toelaat gaat hij ondanks zijn hoge leeftijd daartoe nog wekelijks per fiets naar Wolder.

Over pastoor Leo Systemans zijn gezien zijn rustige en eerder zwijgend luisterende dan kleurrijk betogende persoonlijkheid, geen sterke verhalen en sappige anekdotes te vertellen. Maar in het parochiale archief staat een ontroerend en treffend portret van hem opgetekend bij gelegenheid van zijn afscheid uit Scharn. Dit getuigenis stamt uit een toch beslist onverdachte bron als John Schreurs, destijds (1965-1970) kapelaan in Scharn:

"Hij heeft een eigenaardige hobby: hij verzamelt bidprentjes, liefst zo oud mogelijk

Een keurig verzorgde heer, door een ringetje te halen. In gebaren en houding een aristocraat. Hij praat niet al te veel. Hij luistert met zijn hart. Hij verstaat wat er in de ander leeft. Zijn gelaatsdrukking is voldoende om te weten, dat je begrepen wordt.

Hij trekt zich terug uit de pastorale activiteit, omdat hij zichzelf wil blijven. In deze tijd van tegenstellingen kan hij niet verwerken, dat kollega's zichzelf willen handhaven, doordat zij op oneerlijke wijze kerkstructuren boven de liefdesboodschap van het Evangelie stellen.

Hij maakt ook een steeds duidelijker keuze voor het Evangelie tijdens zijn pastoraat in Scharn. Hij luistert naar de levenswijze en levenshouding van zijn kollega's, die 15 en 30 jaar jonger zijn.

Hij neemt beslissingen steeds in overleg met zijn kerkbestuur en kollega's. Zo splitst hij ook school- en kerkbestuur. Hij wil in de liturgie zijn verantwoordelijkheid delen met een werkgroep. Zijn preek stelt hij onder kritiek van anderen, voordat hij het woord verkondigt.

Hij is een modern pastoor zonder welke pastorale training dan ook. Een modern pastoor dan menig modern getrainde pastoor. Zijn persoonlijkheid trainde zijn medewerkers.

Hij wordt een man van deze tijd. In zijn emeritaat misschien nog sterker dan daarvoor.

Het is ook goed bij Systemans thuis te zijn. Zijn gastvrijheid kent geen grenzen, zijn humor geeft een sfeer van een stukje hemel op aarde. Alleen stiptheid in orde en netheid werpt je terug op het aardse bestaan.

Pastoor Janssen was een opvallend pastoor. Pastoor Systemans is een onopvallend pastoor met oog voor kleine dingen, die het leven zo rijk maken.

Pastoor Janssen is legendarisch. Dit haalt Pastoor Systemans nooit, althans niet in zijn parochie.

Maar zonder pastoor Systemans was Scharn nooit een gemeenschap geworden, waarin zovelen nu geïnteresseerd de kerkontwikkeling volgen. Hij heeft er bewust gelovige mensen van gemaakt.

Niet met een brevier; maar met zijn geloof in ieder mens, al werd hij vaak keihard bedrogen.

Wanneer ik dit schrijf, blijven vele dingen onbeschreven.

Dat is ook het beste, want dit siert pastoor Systemans ..... hij vindt dit al te veel....."

Pastoor Frans Lemmens.

Frans Lemmens (1970-....)

DEMOKRATISCH PAROCHIEBESTUURDER EN ORGANISATOR
VAN INSPRAAKSTRUKTUUR VOLGENS HARMONISCH OVERLEGMODEL.

Voor Frans Lemmens, in de zomer 1970 als 45-jarige kapelaan in Waubach door bisschop Mgr. Petrus Moors benoemd tot pastoor van de St. Antonius van Paduaparochie in Scharn, was dit naar zijn getuigenis een grote verrassing: een terugkeer naar de stad van zijn jeugd.

Op 15 augustus 1970 werd hij door zijn nieuwe parochianen als opvolger van pastoor Leo Systemans feestelijk in Scharn ingehaald.

Geboortig van Heerlen (30-6-1925) groeide hij na verhuizing van zijn ouders naar Maastricht in 1928, vanaf zijn derde jaar in deze stad op.

Op 10 maart 1951 werd hij priester gewijd en was achtereenvolgens kapelaan in Gracht-Spekholzerheide (1951-1955); in Limmel (1955-1962) en in Waubach (1962-1970).

Door opgroeiing in Maastricht kende de nieuwe pastoor Frans Lemmens kerk en parochie van Scharn en de roemruchte pastoor Jos Janssen nog beter.

Frans Lemmens had immers zijn eerste heilige communie gedaan in de Martinuskerk in Wyck bij deken Schoenmaeckers.

Van de vier kapelaans van deze Wyckerparochie was Jos Janssen de oudste.

Opnieuw tweemaal Janssen

Nadien als theoloogant van het Groot Seminarie in Roermond (1947-1951) bezocht Frans Lemmens met een stel collega's van het aartsbisdom Utrecht Maastricht op een kunstexcursie onder zijn leiding langs de Maastrichtse kerken.

Zo arriveerden zij ook in de befaamde kerk van pastoor Jos Janssen in Scharn

Pastoor Lemmens heeft nu nog geamuseerde herinneringen aan zijn hernieuwde kennismaking bij die gelegenheid met de Scharner pastoor. Deze had net familiebezoek en stond met hen op het priesterkoor en keek verrast op, toen een viertal jongelui in toog zijn kerk betraden.

Maar deze belangstelling vleide hem kennelijk, want prompt nodigde hij de getoogde jongelui met zijn familie uit in zijn pastorie. Hij vertelde honderduit en tegen etenstijd 's middags nodigde hij de theologanten onder aanvoering van Frans Lemmens uit met hem in een restaurant in de stad te dineren. Frans Lemmens weigerde dit hoffelijk, omdat voor hem en zijn collega's een diner voorzien was in zijn ouderlijk huis in Maastricht.

Nog tweemaal heeft pastoor Frans Lemmens pastoor Jos Janssen, de kapelaan van zijn eerste Maastrichtse kinderyears, weer ontmoet. Dat was als kapelaan van Limmel (1955-1962). Een keer had Frans Lemmens in de kerk van Scharn gepreekt over de Mater Amabilisschool.

De tweede keer had een onthutsender en voor pastoor Jos Janssen's gedragsstijl onthullender karakter.

Lemmens assisteerde toen in de Scharner kerk bij het huwelijk van dr. Schuurmann van de D.G.D. (Geneeskundige dienst).

Bij de zegening der ringen legde pastoor Janssen uiteraard zijn tekstboekje neer en was prompt zijn tekst kwijt van de liturgische ceremonie.

Toen Lemmens voor de pastoor de plaats in de tekst aanwees, waar deze was blijven steken, blafte Janssen: "hōbste niks mèt te make!".

De bruidegom dr. Schuurmann, die meende dat zulks voor hem bedoeld was, kijkt op de foto van deze huwelijksplechtigheid nu nog de beschouwer verbluft aan op dat moment suprême.

Polarisatie en overlegstructuren

Met de komst van pastoor Frans Lemmens wordt duidelijk een nieuw tijdperk ingeluid in de kerkgeschiedenis van de parochie St. Antonius van Padua in Scharn. Een tijdperk van democratisering en overlegstructuren.

Voor de nieuwe pastoor van Scharn werd zijn functioneren er bovendien niet eenvoudiger op, toen anderhalf jaar na zijn komst hier mgr. dr. J.M. Gijsen op 39 jarige leeftijd op 22 januari 1972 door het Vaticaan tegen advies van de Nederlandse bisschoppen tot bisschop van Roermond benoemd werd. Op 13 februari 1972 werd de nieuwe bisschop in de Sint Pieter door paus Paulus zelf gewijd.

In de katholieke gemeenschap en in de Kerk van Nederland stak een storm van protesten op, die de polarisatie tot een heilloos hoogtepunt voerde.

Ook aan de Scharner parochie ging deze tweespalt niet geheel voorbij.

Pastoor Frans Lemmens was en is als priester en als persoonlijkheid geen man, die de konfrontatie en de polarisatie zoekt.

Maar ook de pastoor was, zoals velen van zijn collega's, gevormd in zijn kerkelijk en religieus denken door de geest van mgr. dr. F. Feron, die hem op het Groot Seminarie moraal-theologie had onderwezen. Mgr. dr. F. Feron had de jonge priester Lemmens destijds als basis inzake alle kerkelijke en religieuze vraagstukken geleerd: "Bij benadering der theologische vraagstukken geldt niet de letter van de wet, maar de geest van de wet."

Ook kon pastoor Frans Lemmens zich van meet af aan geheel vinden in mgr. dr. F. Feron's stelling: "De sacramenten zijn er voor de mensen, niet omgekeerd."

Zo kreeg ook de priester Lemmens op het Groot Seminarie van zijn tijd een vrij soepele opleiding en vorming tot een gelovig en menselijk pastoraat.

De eerste Schaander Broonk 1978 op het pleintje aan de Padualaan. Mgr. J. Soudant (van Heer) celebreerde de H. Mis geassisteerd door pastoor Fr. Lemmens en kapelaan D. Eijssen.

40 jaar Scharn.

In die twintig jaar van zijn kapelaanschap in drie parochies had hij deze menslievende priesterlijke en theologische houding steeds konsekvent toegepast en ontdekt, dat de hem toevertrouwde parochianen en ook hijzelf zich daar zeer wel bij gevoeld hadden.

Steeds had hij in deze geest een zeer prettig contact gehad met alle mensen en goed kunnen funktionern als priester.

Tegen deze achtergrond van persoonlijke, religieuze en theologische vorming en ervaring, als overtuigd leerling van mgr. dr. F. Feron, kon het niet anders of pastoor Lemmens kon zich niet thuis voelen in de visie van Mgr. Gijsen. Diens benoeming tot bisschop en diens nadrukkelijk besturen vanuit eigen kerkvisie veroorzaakte bij pastoor Lemmens een onontwijkbaar gevoel van totale omschakeling, dat diep ingreep in zijn persoonlijk leven en in zijn taakopvatting als priester en pastoor.

Het is daarom dan ook niet verwonderlijk, dat onder de vijftig priesters, die in januari 1972 een telegram zonden aan mgr. dr. J. Gijsen om zijn benoeming tot bisschop te heroverwegen, zich ook pastoor Lemmens van Scharn bevond, alsmede de latere kapelaan Denis Eijssen.

Eerste agendapunt

Onder het pastoraat van pastoor Leo Systemans was er reeds een voorbereidende aanzet gemaakt om te komen tot splitsing van kerkbestuur en schoolbestuur.

Pastoor Systemans had toen echter tegen het kerkbestuur gezegd, dat beide functies en taken in zich verenigde: "Realiseer de definitieve splitsing maar met mijn opvolger."

Zo vormde deze splitsing voor pastoor Lemmens een van de eerste agendapunten.

Deze splitsing behelsde ook de suggestie, dat de pastoor niet automatisch lid van het schoolbestuur hoefde te zijn. Lidmaatschap van de pastoor van beide besturen kom immers complicaties inhouden, die tot moeilijke en onaanvaardbare dilemma's konden leiden: zoals bv. bij benoemingen van onderwijspersoneel.

De nieuwe structuur van het parochiebestuur hield een demokratiseringsproces in met een soort parochieoverleg met inspraak van de parochianen.

De nieuwe structuur hield een overlegorgaan in, bestaande uit subgroepen zoals liturgische werkgroep, een voor bejaardenzorg, een voor Wereldkerk en Missie, een voor gemeenschapsleven, een voor financieel beheer, een voor volwassencatechese en voor jeugdzorg. In totaal zeven stuurgroepen.

Van iedere stuurgroep kwam een afvaardiging in een dagelijks bestuur van de parochie. Dat vergaderde geregeld en vormde het nieuwe kerkbestuur.

De stuurgroepen kwamen apart en periodiek gezamenlijk met al hun leden bijeen.

Parochieel overlegorgaan

In januari 1971 is deze parochiële structuur verwerkt. Vertegenwoordigers van de zeven stuurgroepen vormden het parochieel overlegorgaan Scharn.

Mgr. Moors bevestigde deze structuur door het dagelijks bestuur te benoemen tot kerkbestuur.

Deze nieuwe parochiële bestuursstructuur funktioneerde reëlijk tot oktober 1973.

Maar het parochieel overleg Scharn was in feite te zeer van bovenaf gedropt. Het was te weinig van onderop uit een reële behoefte gegroeid. Bij het functioneren bleken al spoedig de gevolgen hiervan. Zo zag men zich eind 1973 genoodzaakt de stuurgroep "Financiële Commissie" door de bisschop tot kerkbestuur te laten benoemen.

Besloten werd toen om langs een natuurlijke en geleidelijke ontwikkeling uit eventueel tot nieuw leven gekomen stuurgroepen weer afvaardigden in het kerkbestuur op te nemen.

In de navolgende jaren probeerde dit kerkbestuur naast de strikt financiële bemoeienissen ook weer tot een beleidsorgaan uit te groeien.

In het kader van het streven naar een nieuw beleidsorgaan zijn op 1 december 1980 twee nieuwe kerkmeesters aan het kerkbestuur toegevoegd. Met het uitgebreide kerkbestuur is sindsdien gestart met meerdere werkgroepen.

Sinds de komst van pastoor Frans Lemmens zijn er in de parochie koren opgericht: een kinderkoor en een jongerenkoor. Verder ook een begroetingsdienst ter verwelkoming van nieuwe parochianen

Tevens ontstond er een georganiseerde algemene hulpdienst in de wijk Scharn: bv. voor boodschappen, karweitjes, opvang kinderen en huisgenoten, voor advies, informatie, gezelschap enz.

Na december 1980 heeft het kerkbestuur zich uitgebreid tot negen personen. Deze zijn allen thans nog actief en moeten t.z.t. door nieuwe kandidaten weer opgevolgd worden.

Behalve de algemene hulpdienst, de begroetingsdienst enz. kan ook nog vermeld worden de voorbereiding op de eerste communie via ouderavonden en liturgische vieringen.

In 1985 werden het dak van de kerk en kerktoren en de torenhaan gerestaureerd, waarvoor het geld werd bijeengebracht door allerlei parochiële akties. Sedert 23 mei 1984 woont emeritus-deken dr. L. Pelzer in Scharn. Sinds die datum assisteert hij in de parochie St. Antonius van Padua.

Medeverantwoordelijkheid

Uit het voorgaande overzicht van de reorganisatie van het parochieel beleid, in gang gezet sedert de installatie van pastoor Frans Lemmens, is het duidelijk dat zijn hele streven gericht is op de medeverantwoordelijkheid van alle parochianen.

Zowel naar karakter als door zijn vorming onder leiding van mgr. dr. F. Feron is pastoor Lemmens het prototype van een priesterlijk bestuurder volgens het harmonische overlegmodel.

De demokratiseringstendenzen binnen de Kerk volgens het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) en het Nederlands Pastoraal Concilie (1966-1970) vinden in hem een overtuigd en konsekvent voorstander.

Hoewel hij beslist geen man is van grote en heftige woorden en gebaren en wars is van alle polarisatie en provocatief optreden zal hij in alle evenwichtige rust van een nuchter en relativerend oordelen zich toch door niemand en niets laten afbrengen van zijn hecht gefundeerde priesterlijke bezieling en zijn mensgerichte benadering van zijn pastorale taken.

KERK EN SCHOOL

Een bouwpastoor bouwt meestal een kerk én een school. Zo niet in Scharn. Het duurde tot 1950 voor de plannen voor een eigen school voet aan de grond kregen. Het blijft onduidelijk waarom het zolang heeft moeten duren. In de parochiekroniek suggereert een onbekende schrijver dat men er vanuit ging dat de meeste jongens wel naar de broeders in de stad zouden gaan, terwijl de meisjes terecht zouden kunnen bij de zusters op de Scharnerweg.

Maar in 1950 zag pastoor Janssen zijn kans schoon. Hij vond Frans Bartels bereid hoofd te worden en deze slaagde erin de minimaal 50 handtekeningen bijeen te krijgen die nodig waren om de nieuwe school te kunnen beginnen.

In september 1950 begon de st. Josephschool met één gemengde klas, bestaande uit 31 leerlingen. Ze werd ondergebracht op het toneel van het Sjaander Hoes. Ieder jaar kwam er een klas bij.

In 1954 werd begonnen met de bouw van een echte school, in de Kloosterstraat, die op het feest van st. Joseph, 19 maart 1955 werd geopend.

De kleuterschool was al eerder van start gegaan. Ze werd opgericht in 1946 en vond onderdak in de voormalige noodkerk, nu parochiezaal. Toen de lagere school verhuisde naar de Kloosterstraat, nam de kleuterschool de ruimte in het Sjaander Hoes over. Pas in 1967 kwam er een echte kleuterschool, bij de bestaande lagere school in de Kloosterstraat.

Zoals in die jaren gebruikelijk, was er een nauwe band tussen kerk en school. Het schoolbestuur bestond uit dezelfde mensen als het kerkbestuur. Een interessant detail tekent de verhoudingen. Toen in 1963 het bisdom aandrong op het vormen van oudercomité's, nam de toenmalige pastoor Systemans het initiatief ook in Scharn zo'n comité op te richten. "Van de kant van de ouders was een dergelijk initiatief trouwens niet spoedig te verwachten" schrijft de chroniqueur in het parochie-archief.

Toen Frans Bartels in 1964 met pensioen ging, werd hij opgevolgd door W. Hermans. Hij zag de school snel groter worden. Telde de school in 1964 10 leerkrachten en 358 leerlingen, in 1970 waren er 20 leerkrachten en 648 leerlingen. Bijna dubbel zoveel dus.

In 1967 kreeg de school er in één klap vijf klaslokalen bij. En dat was hoognodig want de vierde, vijfde, en zesde klassers moesten tevoren ondergebracht worden in enkele flats aan de Adelbert van Scharnlaan.

Toen in 1970 kerk- en schoolbestuur gesplitst werden, lag het voor de hand dat de band tussen kerk en school minder strak werd. Daar kwam nog bij dat de school, door haar moderne opzet leerlingen trok tot ver uit de omgeving. Wie de lijst van de eerste communicantjes bekijkt die dit jaar vanuit de school in onze kerk de eerste communie doet, treft daar adressen aan in Lanaken, Wyck Amby, Nazareth en De Heeg.

KOLOFON

Dit boekje werd uitgegeven door het comité **SJAAN 50** bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de parochie H. Antonius van Padua te Scharn.

Alle gegevens voor dit boekje en de foto's hierin zijn ontleend aan het parochie-archief.

De teksten werden geschreven door **Jules Kockelkoren** ("Drie pastoors, drie tijdperken") en **Bèr Crouzen** ("Niet de eerste kerk" en "Kerk en School").

De lay-out werd verzorgd door **Harry Crijnen** en **Joop Vroemen**.